

کتاب «نقدی بر خرد سیاسی» منتشر شد/ بررسی تحلیل فوکو از طرز تفکر دولت مدرن

توماس لمکه در کتاب «نقدی بر خرد سیاسی» به طرح و نقد و بررسی موضوعات مختلف در آثار فوکو پرداخته و در سه بخش اصلی طبیعت‌شناسی قدرت، طرز تفکر حکومت و سیاست و اخلاق آنها را مورد بررسی قرار داده است.

توماس لمکه در کتاب «نقدی بر خرد سیاسی» به طرح و نقد و بررسی موضوعات مختلف در آثار فوکو پرداخته و در سه بخش اصلی طبیعت‌شناسی قدرت، طرز تفکر حکومت و سیاست و اخلاق آنها را مورد بررسی قرار داده است. به گزارش خبرگزاری مهر، این اثر به بررسی «تحلیل قدرت» میشل فوکو، فیلسوف و تاریخ‌پژوه فرانسوی می‌پردازد. این تحقیق نه فقط کاستی‌های نظری سوژه و نقص ساختار نظری مباحث تحقیقات گذشته «فیزیک خرد قدرت» را تصحیح می‌کند، بلکه بیانگر حلقه رابطی میان «تبارشناسی دولت مدرن» و «تبارشناسی سوژه‌گی مدرن» می‌باشد.

این تحقیق به سه فصل تقسیم شده است: در فصل اول «فیزیک خرد قدرت» و «تبارشناسی» تحلیل قدرت معرفی شده است. فوکو از دهه شصت در پروژه دیرینه‌شناسی دانش به قوانین ساخت درونی گفتمان تمرکز داشته و پرسش چگونگی تحول آن را به وسیله عوامل سیاسی، اجتماعی و اقتصادی به طور گسترده و جداگانه بررسی کرده است؛ بر این اساس تحقیقات بعد از ورود به درس گفتارهایی در کالج فرانسه موضوع «نظام گفتمان» را بررسی کرده‌اند.

رابطه جریان‌های قدرت و شکل‌های دانش در کانون توجهات نظری او قرار می‌گیرند. در هر صورت فوکو در مراحل اولیه تحلیل قدرت، بیش از همه به شکل‌های قدرت توجه کرده است از جمله ممانعت، اجبار، ظلم، ممنوعیت و غیره که آنها را منفی توصیف کرده. فوکو کمبودهای وجوه تحلیلی را در چالش‌های سیاسی و اجتماعی بعد از ماه می 1968 شناخت. نظارت و مجازات - محصول دل مشغولی نظری او با سیستم مجازات - بر خصوصیت «فناوری» و «راهبردی» روابط قدرت تأکید می‌کند و طرح و رویکرد حقوقی و منفی قدرت را از طریق راهبرد مثبتی جایگزین می‌کند.

موضوع ممتاز آنها یعنی «فیزیک قدرت»، ساخت نظام یافته جسم افراد را شامل می‌شود و مدل معرفی شده تشریحی آنها، جنگ‌ها، نبردها، کشتارها و تصرف‌ها را می‌سازد. حُسن این روش روشن‌گر در این است که نقاط ضعف روش‌های سنتی سیاسی را مشخص می‌کند که سیاست را قبل از هر چیز از منظر حقوقی مطرح می‌کنند. با این وصف، از این شکل تحلیل «جنگ‌جویانه» دو مسئله مهم نتیجه می‌شود که در نهایت به مسئله «فرضیه نیچه» منتهی می‌شوند. پرسش اول به رابطه توضیح داده نشده فیزیک خرد و کلان قدرت و نظام فردی و کنترل اجتماعی می‌پردازد. دومین پرسش با درک تحلیل‌یافته روابط میان سوژه‌گی و قدرت سر و کار دارد. درحالی‌که افراد بیش از همه تحت دیدگاه جهت‌گیری نظام‌یافته‌ای تحلیل می‌شوند، به نظر می‌رسد برای آنها امکان اساسی راهبرد مقاومت هم مورد سؤال قرار گیرد.

در فصل دوم (طرز تفکر دولت) فکر و طرح حکومت به عنوان پاسخی به دو مسئله مطرح شده معرفی می‌شود. درحالی‌که مفهوم «بیو - قدرت» زمینه تحلیل درباره بُعد نظام جمعیت را می‌گستراند که به نظام ساختمان بدنی افراد نزدیک می‌شود، مسئله حکومت یک قدم فراتر رفته و نه تنها زمینه تحلیل را بزرگ می‌کند، بلکه شکل فکر اصلی آن را نیز تغییر می‌دهد؛ به این ترتیب که قدرت را هم در مدل حقوقی و هم در مدل راهبردی به مثابه «رهبری» تعریف می‌کند. درعین حال قدرت انضباطی امتیازات سیاسی و نظری خود را از دست می‌دهد: این نوع قدرت، فناوری‌های حکومتی را رده‌بندی کرده و تنها شکلی از قدرت تحت نفوذ دیگران را می‌سازد.

فوکو با مبدأ قرار دادن مسئله حکومت در تحقیقات بعدی خود، آن را به نحوی تغییر می‌دهد که بتواند تا حد ممکن در آن به مسائل سیاسی - نظری طرح‌ریزی شده پاسخ دهد. او از طرفی «تبارشناسی دولت‌مدرن» را بررسی می‌کند که در مرکز آن، تحول عقلانیت سیاسی مدرن مورد ملاحظه قرار می‌گیرد و از طرف دیگر به کنکاش در امر «تبارشناسی سوژه مدرن» می‌پردازد که شرایط ساخت تجارب «غربی» از سوژه‌گی را دنبال می‌کند و اینها همه در حالی است که این تصمیم، موضوع «تاریخ جنسیت» را می‌سازد و در کانون درس‌گفتارهای 1978/79 کالج فرانسه قرار دارد.

فوکو ابتدا در درس‌گفتارهایش درباره «تبارشناسی دولت مدرن»، سیاق تشکیل احتمالی عقل سیاسی مدرن روحانیت مسیحی را بررسی می‌کند. تز تاریخی او از این قرار است که از اوایل عصر جدید در میان مسیحیت فنون رهبری، به دلیل فرقه‌های مذهبی و تمرکز سیاسی، گسترش و تحول یافته و دنیایی‌شدن را تجربه کرده‌اند. «عقلانیت دولت» و «پلیس» طبق این مدل تفسیر شده پاسخ‌های دقیقی را به سؤال مربوط به موضوع و اهداف حکومت داده‌اند. آنها عقلانیتی از حکومت را معرفی کردند که دیگر کمتر از روی مذهب، بلکه حتی از روی سیاست حکم می‌کند و صرفاً بر رشد توان دولت تکیه می‌کند. بعد از فوکو جایز بودن این سلطه سیاسی در قرن هجدهم به طور فزاینده‌ای مورد سؤال قرار گرفت. به جای حکومت قدیم که دولت را از درون

خود تشکیل می‌داد، طرز تفکر دولت لیبرالی که خرد سیاسی را به رفتار اقتصادی - عقلانی افراد با حداکثر منافع موظف می‌کرد، وارد صحنه شد.

همراه با ظهور پرسش اجتماعی در قرن نوزدهم، عقلانیت لیبرال تغییرات مؤثر و عمیقی را تجربه کرد. تحقیقات دانشجویان و همکاران فوکو از جمله ژاک دُسلو، فرانسوا اِوالد، جیوانا پروکاچی و روبرت کستل نشان می‌دهند که چگونه نگرش برنامه‌های لیبرال نظام اجتماعی بیشتر و بیشتر در طرح «جامعه امنیتی» جای می‌گیرد که خرد اقتصادی را از طریق عناصر «عقلانیت اجتماعی» تکمیل می‌کرد. موضوع آخرین قسمت از بخش دوم مطالعه فوکو از محققان نئولیبرال است. وی به‌ویژه در تحقیقات مکتب شیکاگو، از طریق نقد دولت اجتماعی، تلاشی را برای تحول عقلانیت حکومت جدیدی مشاهده می‌کند که بر گسترش شکل اقتصادی جامعه تأکید می‌کند.

در فصل سوم «سیاست و علم اخلاق»، «تبارشناسی سوژه مدرن» فوکو، تحت منظر حکومت به مثابه رهبری خود، بررسی می‌شود. در «تاریخ جنسیت» فوکو تفاوت اشکال متفاوت سوژه‌گی را از یونان عهد باستان تا اوایل مسیحیت به مثابه تجربه اخلاقی جنسیت تحلیل می‌کند. اما توجه روش‌شناختی و سیاسی خود را بر ادعای غیرنقادانه‌ای بر ایده فکر طرح اصلی «خود رهبری سنتی» تمرکز نمی‌دهد، بلکه «علم اخلاق» را به‌عنوان «هدایتگر زندگی» تعریف می‌کند. در واقع در کانون این تحقیقات از یک طرف پرسش‌هایی بر طبق رابطه میان سوژه‌گی و قدرت و از طرف دیگر بر طبق رابطه قدرت و حقیقت مطرح است.

سرانجام فوکو موفق می‌شود به وسیله مفهوم حکومت مواردی از سوژه‌گی و دیدگاه‌هایی از مقاومت را به‌طور عمده و مشخص‌تر از تحقیقات قبلی‌اش درک کند. این مهم، از طریق معرفی مفهوم جدیدی از (فناوری خود، رویه‌های آزادی و غیره) و تمایز میان قدرت و حاکمیت میسر می‌شود. از آن جایی که ویژگی تکنیک‌های رهبری مسیحی در به هم پیوستن تولید و «حقیقت» قرار داشته است. بر این اساس «سیاست حقیقت» فوکو علیه شکل‌های مدرن سوژه‌گی وارد صحنه می‌شود که بر پایه نگرش «سوژه‌گی حقیقی» بنا می‌شوند. این حرکت انفصالی از طریق ویژگی روشمند «تاریخ حقیقت»، امکان‌پذیر می‌شود که تاریخت و (به این ترتیب ممکن و اختیار) هرگونه حقیقت - جبر جهانشمول و ضروری را نشان می‌دهد و ما به فرمانبری بدون وقفه از آنها دعوت شده‌ایم.

کتاب «نقدی بر خرد سیاسی» (بررسی تحلیل فوکو از طرز تفکر دولت مدرن) تألیف توماس لمکه با ترجمه یونس نوربخش و محبوبه شمشادین به همت انتشارات دانشگاه امام صادق(ع) در سال جاری به بهای 195000 ریال منتشر شد.